

„Hová tűnt el a csaplárné . . . ?”

Útszéli csárdák, csapszékek a régi karcagi határban  
(Emlékezés a tatárülési Décsei korcsmára; és némely régi szórakozásra, szórakozási szokásokra)

A NAGYKUNSÁG MÚLTJA ÉS JELENE c. pályázatra

„Karcag a Kunságban nagyhatárú város” - írta apám, néhai Ökrös István, a meglehetősen lokálpatriotizmussal átitatott rímes írásában, egykori határemlékei nyomán. (Amolyan mellékterméke volt ez, Karcag város határneveinek és dűlőútjainak összefoglalásáról írt dolgozatának, válaszként Ari Kálmán kisújszállási újságíró, Kisújszállásról írt verses írására).

Valóban, Karcag a maga 67 ezer kat. holdas határával (38.693 ha) talán ma is az ország harmadik legnagyobb határú városa. Ami azt jelentette az itt lakók számára, hogy a legközelebbi községeket (ma már legtöbbször városi rangra emelkedett), 16-22 km-es úton érhető el. Nem ismétlem a már többek által leírt eseményeket, hogyan alakult ki ez a nagy határ, a török-tatárdúlás után elpusztult hét helység helyébe, és hogyan lett az egykori Kolbász-szék helyett, Karcag-újszállás a Nagykun-kapitányság székhelye. Karcag-újszállás, hiszen az eredeti Karcag, a mai karcagtelki temető helyén, tehát délebbre feküdt. A török-tatárdúlás, és a Rakamazról történt visszatelepülés után, amikor a redempció is önállóvá tette végre az akkori községet, megindult a tanyás település folyamata. Előbb a partosabb tilalmasi, bugyogói határrészekén, majd a Tisza szabályozása után, egyre inkább tért hódított a szántóföldek megművelése, melyhez hozzátartozott a tanyák- előbb ólastanyák - majd lakótanyák építése. Szükség volt a terület, e határrészek felosztására.

Mint testünket a vérerek, úgy hálózták és hálózzák be a határt a dűlőutak, keresztutak. Ezek a dűlőutak a községet, majd a várost a környező helységekkel összekötő utakból indultak ki. Ezek eleinte földutak voltak, de összekötötték Karcagot a körülötte fekvő (határoló) hét helységgel. Később több út kapott szilárd burkolatot, vagy éppen a vasút megépítése után, azzal szinte párhuzamosan szeli át e határt a mai 4-es műút, mely Kisújszállás – Karcag – Püspökladány érintésével bekapcsolódik az európai nagy úthálózatba (különösen, amióta elkerüli a várost az 1950-es években épült műút). Keresztülszeli az országot ez az út. Ma is vannak azonban még földutak, melyek szilárd burkolattal való ellátása, tervekben szerepel (Kunhegyesi út). Reméljük, meg is valósul.

Én ama régi világról írnék, amikor a város szívéből kiinduló debreceni út is teljes egészében földút volt. (Ha már az elején szilárd burkolatú). Ezen a sokszor kátyús, tengelyt törő úton, jelentős forgalom haladt végig a püspökladányi határon, Nádudvar, Debrecen relé. Ezen a szekerek ökrös (esetleg bivalyos), majd lovas fogatokkal haladtak utasaikkal, és a debreceni vásárokra szállított portékáikkal. Közlekedtek azon bizony sokszor, és sokan gyalogosan is. “Gyalogolni jó.” - írta Móricz Zsigmond, annak idején.

Mi, akik itt születünk és élünk, bizony sokszor közlekedtünk ilyenformán kénytelenségből is, nem egyszer a határban lévő tanyákra. Szekér nem állott mindig, és egy-egy ember rendelkezésére. Magam is gyalogoltam a 40-es évek végén, 50-es évek elején többször pl. a bengecseki határrészen lakó nagynénémekhez, a kis tanyára, de nem egyszer más tájaira, a kiterjedt karcagi határnak. Egy gyerek kedvéért éppen nem fogtak be sem ilyen, sem olyan szekeret. Emlékszem (ma is él egy nagynéném), hogy a tanyán termelt tejterméket, kisebb baromfiakat, két kaskába pakolva, felkötötték, vállukon átvetve, gyalogosan hozták a hetivásárba, eladásra az asszonyok. Innen a hetivásárok tréfás neve: “kaskás ünnep” volt. Némely férfiember ugyan lóháton is közlekedett, ha jó hátsólova volt, és erre megfelelő indoka. A kerékpár ritkaságszámba ment az alföld e tájon II. világháború előtt. Azt is elsősorban férfiak érdemelték ki a családból, ha volt rávaló (pénz). Egyáltalán a földutakon a gyalogos, és fogatos közlekedés volt szokásban. A többi helységekbe is vezetett összekötő út. Nem egészen a városközpontból indul ki a Füredi út. Ez meg is maradt földútnak. A Kunmadarasi út már amolyan makadám út volt a II. világháború előtt. Később kapott szilárd burkolatot, és vezet Tiszafüred felé. A Kunhegyesi út azonban a mai napig is jórészt földút, mint írtam, tervezik szilárd burkolattal való ellátását. Kisújszállásról már írtam, benne van az országos és európai úthálózatban, tehát széles az összekötő út a két város között. Füzesgyarmat felé (előbb Bucsát érinti) ismét makadám út volt. Ma már talán modernebb kövesút ez. (Erről a bucsai születésű tanár-költő: Erdei Szabó István írt, a Karcagi Hírmondóban, mármint kátyúíról, elhasználtságáról). Vezetett még egy földút

Dévaványára az ú.n. ványai-út, ennek azonban ma már nincs összekötő jellege, hiszen a Hortobágy csatornán nem épült hozzá átvezető híd. A Püspökladányi útról is írtam. Ha már a Debrecenbe irányuló forgalom ide terelődött át.

Node az emberek régen is közlekedtek a Karcagot körülövező hét helység között. A forgalom már a földutakon is bonyolódott, hiszen Karcag a Nagykunság központja lett. Az 1700-as évektől meg-megújított vásártartási jogot, 1829 óta hetivásár-tartási jogot is kapott. Ha nem is volt nagy kereskedelmi központ Karcag, azért az emberek közlekedtek a tanyákra, "szomszédoltak" az egykori községekbe. A vásárookra látogató emberek akár gyalogosan, akár fogatokkal, ha élelmet hoztak is magukkal a borjú- vagy csikóbőrből készült szeredásokban, esetleg egy laposüvegben lélekmelegítő kisüstit, egész napra való szomjoltó italt nem hozhattak magukkal. Természetes tehát, hogy a vásárok közelében, rendszerint a város szélén, és útközből, főleg a határ közelében csárdák, borharapók, koccintók állottak az utazók kiszolgálására régen is. Akadt itt némi harapnivaló, de főként bor és más italféleség. A megszomjazó vándorok, vásározók, de még a környező tanyavilágban élő emberek, sőt a nagy legelőkön posztoló pásztoroknak is szükségük volt csárdákra, csapszékekre, ha megszomjaztak. Arról a régi betyárvilágról nem is szólva, amikor azok éppen ilyen útszéli, határbéli csárdákat választották pihenőhelyül. Ők ugyanis nem jártak be a városba vagy csak igen ritkán, akkor is lopva, ha megéheztek, megszomjaztak. Nem állíthatom bizonyosan, hogy a betyárvilág (múlt-századi, és korábbi futóbetyárok, szegénylegények), az alföldi legelőkön gulyát, ménest, nyáját terelgető pásztorok kedvéért jött létre a csárdák sora, de volt rá igény, az bizonyos. Megénekelte a különböző csárdák sorát több nagy költőnk (pl. Petőfi: Kutyakaparó), Igen sok népdal, műdal, magyarnóta hálás témája a csárdavilág, mely fennmaradt a mai napig is. Voltak csárdák a karcagi határban régen, egyik-másik elég híres lett, míg némelyek neveit csak egy-egy határrész őrzi. Legnevezetesebb csárdánk az Ágota csárda volt, mely a régi debreceni út mellett, Karcag és Püspökladány határ-csárdája volt. Ott a Hortobágy szélén, az egykori főút mellett., hogyne lett volna szükség csárdára, melynek romantikája (legendája) ma is él egy-egy család emlékezetében. Története szájhagyományként élt a mi családunkban is. A csárdák sorát pedig azért az Ágota-csárdával kezdem (nemcsak az hozzá fűződő legendái miatt) az annyira határ-csárda volt, hogy nem csupán Karcagot és Püspökladányt választotta el, hanem a Nagykunság és Hajdúság (két megye) határán állott. A határ a csárda mestergerendája alatt, gondolom a csárda közepén húzódott. Talán itt lehetett a legnagyobb tölgyfaasztal is a mestergerenda alatt. Tölgyfa v. gerendából –ácsolt asztal, mert itt nem lehetett holmi rozoga asztal, melyet netalán egymásra borogathattak volna. Én úgy hallottam elődeimtől, hogy talán földbe is "gyökerezették" a lábát, vagy tartóoszlopát valami vasalással, mert egy csárdabeli bútornak sok mindent ki kellett bírnia. Hiszen ha a jókedvű, ritkán ideszabaduló, mulatni vágyó ember betért, borozgatás után., néha táncra perdülve, még az asztalra is "fellépett", ha úgy hozta kedve. Van is apám gyűjtésében olyan család, amely a "táncos" ragadvány nevet viselte. A megjegyzés pedig hozzá, hogy elődje sokat táncolt a csárdában. (Akkor ugyan hol voltak még a bál-és tánctermekek? A határban nem, az bizonyos.)

Sok más legenda mellett nekem az ragadt meg az emlékezetemben, hogy az Ágota csárda (mely különben a Zádor és Ágota históriájából ismert, Ágota nevét viseli), ott a Hortobágy szélén jó kifogóhely volt a pásztorok, betyárok, és más kisebb-nagyobb csínyet elkövető tolvajok, valamint a vásározók számára. Ki megszomjazott, ki megpihent (öblögette az út porát), de a tolvajok számára azért is menedék volt ez a csárda, mert ha az alkalmi tolvaj, vagy betyár pl. Püspökladányból idáig ért, hiába érte utól a püspökladányi pandúr. Az üldözött, ha meglátta a törvény emberét, szépen átült az asztal másik oldalára, amely már a karcagi határfélre esett. Tovább bántódása nem eshetett, mert a püspökladányi pandúr hatásköre oda már nem terjedt ki. Ha ugyanez karcagi lókötővel esett meg, és karcagi illetőségű pandúr érte utól, az pedig átült a püspökladányi oldalára az asztalnak, vagy éppen másik asztalhoz ült, ahol menedéket nyert. Régi szájhagyomány szerint Rózsa

Sándornak is volt itt kifogó-helye, sőt alagútról is szól a legenda, amelyen menekülve elinalhatott. Bogár Imre és más betyárokról is szó esik. Gyors lovai lehettek Rózsa Sándornak és más betyároknak, ha mindazt a csárdát bejárták, amiről a legendák szólnak. Ám úgy lehet, ezért nevezték őket futóbetyároknak, lovaikat pedig nyilván jól választották (kanyarintották) ki. Az alagút beomlott, egyik emlékezőm pedig arról beszélt, hogy a nagyapa az szemtanúja volt, mikor 1944-ben a németek felrobbantották – említette Györfi Sándor szobrászművésznk.

A csárda is összedőlt, hogy mikor, ki nem deríthető igazán. Ahogy én hallottam, az Ágotacsárda sokáig romokban állt. Dr. Bollon Tibor azt írta egyhelyütt, hogy a múlt század végén lebontották. Az apám, aki a karcagi határutat (72 km-es) két ízben is körbe körbejárta, két-két turnusban, az első útján, amikor fiatal legénykorában (talán a 20-as évek végén, 30-as évek elején) ott járt, még az Ágota csárda romjairól írt. Lehet, hogy kisebb rom lehetett, mely a helyet jelölte inkább. Másik emlékezőm, idősebb, határjáró parasztember (C. J.) szintén említi még azt is, hogy az Ágota-halom tetején is látott épületromot és egy keresztet.

Azt azonban, amit Dr. Bellon Tibor említi a Szt. Ágota kápolnáról, nehéz elképzelni itt, a református Kunságban. Az a kereszt is később kerülhetett oda. Ha valaki érdeklődik a történetek iránt, Dr. Bellon Tibor „Karcag és a Nagykunság” c. kis könyvében említi Dr. Fazekas Mihály muzeológus pedig a Karcagi Hírnélő 1997 évi egyik januári számában írt kerek történetet az Ágotai csárdáról. Én csupán a családi és más emlékezőkre hagyatkozom. Nem csoda és nem véletlen a csárda sok legendája, a jelentősebbek között történő említése, a régi debreceni út mentén. Ez az út a mai napig is meg van, mint írtam, a város szívéből indul (a városban Dózsa György út a neve) és vezet a Zádor-hídon át Ágotának, Nádudvaron keresztül Debrecenbe. Említettem, hogy az elején, a Zádor-hídig, vagy csupán a Vágóhídig szilárd burkolatú. A mai 4-es műút megépítéséig ezen folyt a forgalom, a híres debreceni vásárookra. Sok szekér karcagi kenyeret, és más terméket (terményt) vittek a debreceni híres vásárookra. Mentek szekerekkel, vagy állatokat terelve. Kisebb állatokat szekéren szállították, csikókat, marhákat a szekér után kötözve. Debrecenből pedig hozták a civis város termékeit. A földművelő gazdák ha tehették, innen hozták a ló-és más fogatoláshoz szükséges szerszámokat. Az apai nagyapám, aki sokat adott a ló felszerszámolására, szinte innen hordta azt, a debreceni szíj-gyártóktól. Hoztak minden más terméket, ami a földműveléshez, állattartáshoz szükséges volt. Hozták a debreceni mézeskalácsot és "vásárfiát" az itthonmaradottaknak. Sőt arról is olvastam és hallottam a családban, hogy régen az Erdélyből szállított sórakományokat is itt hoztak, vitték tovább a Kunhegyesi úton Szolnokra, a Sóházakba. Azt is olvastam régebben, hogy Györfi Sándor Munkácsy díjas szobrászművésznk ide álmodta azt a művésztanyát, amit aztán később Mezőtúron hívott életre. Nem is álom volt ez – említette nemrég Györfi Sándor. Ott, közel az Ágota csárdához, és hídhöz, állott üresen egy meglehetősen épségben megmaradt gátórház, amely abba a tájba és környezetbe igen beleillett. Meg is kapta akkor a város a tulajdonjogot (1980-as évek elején), ám ne vállalta a karbantartás költségeit, nem ismerte fel a jelentőségét ezen művésztanya előnyének. Inkább elbontatta a gátórházat, szétosztva az építőanyagot a többi gátórház lakói között. Öreg Szilágyi Károly bácsi (aki 87 évesen halt meg nemrég), ide irányította volna a figyelmet, az irányt is mutatva kezével egy korábbi Hírmondóban, jelezve, hogy „ez az az út”, mármint ami a Hortobágy felé vezet. Erre lehet az idegenforgalom útja. Kicsit későn, de úgy látszik megújulni látszik ez az út, valóban. Az Ágotai hidat felújítva, 1996-ban avatták fel. Jelen voltak a két város notabilitásai, sőt maga Szűrös Mátyás országgyűlési képviselő is jelen volt. Karcagon restaurálták a városszéli szélmalmost, ott a debreceni út mellett, fogadóházat építettek és avatnak lassan (május 21-én fel is avatták), mely valóban a Hortobágy felé irányuló idegenforgalmat lesz hivatva szolgálni. Valamint a puszta állat- és növényvilágára hívja fel a figyelmet. Talán ezért időztem el kicsit hosszán az Ágota csárda és a debreceni út

mellett. (Talán egyszer még a csárda utódja is megépül, valami élelmes vállalkozó jóvoltából, ha az idegenforgalom tényleg beindul).

További utak is vezetnek, mint írtam, a környező helyiségekbe, és azok mentén is állottak csárdák, ivók. Nem olyanok, mint manapság a lakószobákkal is a modern utazók rendelkezésére álló panziók, motelek, presszók, melyek a ma már autókkal száguldó honi, és külföldi vándorok, kamionosok rendelkezésére állanak. Ezek a régi csárdák, csapszékek esetleg egytál ételekkel, némi harapnivalóval (sokszor hozott anyagból), főleg italokkal álltak a szerény gyalogos, fogatos vándorok rendelkezésére, legfeljebb istállóval vagy inkább fedett karámmal szolgáltak a fogatosok állatainak kifogására (a hámból kicsit kiszabadítva azokat). Az Ágota csárdában, közel a Hortobágy széléhez, a püspökladányi határban is pásztorkodó emberek természetesen egy-egy elkanyarított báránnyal, fiatal birkával (szó szerint a nyakukba kanyarították, mintegy élő gallérként) tértek be, és rendeztek multságot maguk és társaik számára, vagy éppen azzal fizettek az italért. Dr. F. M. írásában olvastam, hogy az Ágota-halom alatt olyan földalatti tűzállások is voltak, ahol a betyárok főztek maguknak, elbújva a pandúrok elől. Ha a füstnyílás a felszínre vezetett, mint szabadtüzelésű kémény, ezen elgondolkodtam, hogy itt füstölni, főzögetni, főleg sötétedés után lehetett, amikor a kigomolygó füst nem hívta fel a figyelmét a betyárok nyomába eredő pandúroknak. Dr. F. M. több híres betyár megfordulását említi a csárdában. Abban a században, sőt korábbi vizes világban (a Tisza szabályozása előtt) valóban itt bujdoshattak a betyárok, réti emberek, szilajpásztorok, és a hozzájuk csapódó szegénylegények (katonaság elől is menekülve). Nagyon szépen ír erről Szűcs Sándor a „három föld” jeles tudósa „Régi magyar vízivilág” c. munkájában.

Tovább folytatva utunkat dél felé, magam is emlékszem a Püspökladányi út (ma 4-es műút) mellett, Apavára állomásán túl, az út jobboldali sarkában, közel a csatornához, állott egy tanyaház, italkiméréssel. Lengyel Balázs nevére emlékszem, Ő volt itt a csapláros évtizedeken át. A II. világháború előtt szüleim szekéren vittek Püspökladányba. Itt kijárt nekem egy frissítő szódavíz, vagy valami gyümölcsízű szörp-féle. Érdeklődésemre néhány idősebb emlékező elmondotta, hogy ott mulattak a környékbeli tanyák legényei is (amikor idejük engedte). Az a legenda kering a nem oly gazdag, de nem is szegény Lengyel Balázs korcsmárosról, hogy kora tavasztól, késő ősziig mezítlábasan tette meg az utat számtalanszor Karcagra vagy Püspökladányba. Bizonyára az egészségesnek mondott mezítlábjárás híve volt, vagy így emlegetnék ma, mert sokszor a csaknem új állapotban lévő, sárga birgeli csizma összecsomózva, a vállán átvetve lógott. Bizonyára igazolni gazdája tehetőségét, hogy nem a szükség kényszerítette mezítlábjárásra. Az is igaz azonban, hogy régen az egyszerű és parasztemberek, nyáron mezítláb jártak, kímélvén a lábballal (így tarthatott sokáig), másrészt ha az öreggazda, egyben csapláros hivatalba indult, Karcag alatt, a sorompón belül érve, felhúzta a csizmát s lábára. Ezt egy másik idős parasztember mondta el (M. A.). A mezítlábjárás egészséges voltát ma is emlegetik újra az orvosok. Ez a tanyasi italmérés már a 30-as években is Lengyel Balázs tulajdona volt. Később az Erdőgazdaság idetelepülvén, talán 1 kat. hold földet hagyott meg az öreg gazda részére, művelésre. Nemcsak Lengyel Balázs hunyt el azóta, a tanyát is elbontotta a Tsz. vagy az Erdőgazdaság, annál inkább, mert ott a Hortobágy-Berettyó csatorna mellett, ha áradás volt, a talajvíz is magas lett, és a nedvességtől, talán összedőlt a tanyaház is a lebontás előtt. Nem italmérés nélkül ez a forgalmas útvonal. Talán az 1980-as évek végén H. Tóth István; később - fia H. Tóth Sándor építtetett egy favázás italmérést, de baloldalon és fent az \_ apavári állomással egyvonalban, ahol nem fenyeget a talajvíz. Most is üzemel Tóth korcsmaként, az átmenő forgalom kiszolgálására, és a család megélhetését biztosítandó.

Tovább délnyugat felé haladva, a Füzesgyarmati úthoz érünk. Itt a határút mentén nem volt útszéli csárda, hiszen Bucsa (ez a békésmegyei község) csupán három km-re van a karcagi határtól, ahol mindig volt italkimérő kocsmá v. kisvendéglő. Volt azonban a Füzesgyarmati út mellett, nem messze a városhoz, a Téglyagyáron kívül egy “Mezítlábas csárda”

egykoron. Amelyet nyilván a már korábban is említett, egykor - főleg nyáron - mezítlábjáró parasztemberek betérőjének ismertek. Innen a neve. Aratás, hordás idején, jó szolgálatot tett a városba és vissza, a határbeli tanyákra szekerező embereknek. Erről e "mezítlábasról" az 1997. évi kalendáriumban Sz. Nagy Attila részletes leírást ad.

„Magas épület volt, egy nagy ivóval. Ide inkább szegényebb sorsú emberek jártak, és olyanok, akiknek arra volt földjük.” Nyilvánvaló, hogy az arrajáró emberek is megszomjaztak nyáridőben, és szegényebb sorsuk ellenére valamiképpen kiszorították a szomjoltóra valót. Jól be volt ez osztva. A város szélén csaknem mindenütt volt csárda, korcsma, csapszék. Ezen az útvonalon, mivel régen a városszéle a Morgócsárdánál végződött, ott is feltöltöttek a szomjazók. (Erről a csárdáról, mint városi csárdáról szintén ír Sz. N. A. A magam élményét a csárdával kapcsolatban pedig később írom meg.)

A város terebélyesedett, a Füzesgyarmati út hosszú volt, tehát nyilvánvaló, hogy a Kónya család által bérelt "mezítlábasra" is szükség volt. Mint írtam a határon nem volt csárda, mert a karcagi határból is Bucsára jártak át a környékbeli legények. Ezt családi szájhagyomány is őrzi. Mivel anyai nagyszüleim tanyája a Balog-szigeten közelebb esett Bucsához, mint Karcaghoz. Hallottam anyai nagybátyámtól, hogy át-átjártak Bucsára, különösen a hosszú téli esteiken, vagy talán már a jószágok ellátása után, a délutáni órákban (hiszen télen korán sötétedett). Természetesen, ahogy az időjárás, és a rávaló engedte. Mint legényemberek annak idején pénzt nemigen kaptak kézhez az 1920-as években. Valahogy módját ejtették, hogy míg a szülők a városi házban teleltek, ők a kintmaradt terményt dézsmálták olyanformán, hogy „segítettek” az egereknek megfúrni a padlást, ahol a terményt tárolták. Azt szépen zsákbaszedve „cseppfolyósították”. Vagy a terményt, vagy az árát használva fizetőeszközü, hogy a bucsai kocsmában kicsit múlassák az időt, színesítsék az egyhangú tanyasi életet. Ezt a módszert aztán néha, és néhol a tanyán maradó szolgálégyények is ellesték, és hasonló módon teremtették meg szórakozásuk anyagi hátterét. Hallottam "cseles"-nek mondott gazdaasszonyról, aki mindezt próbálta kivédeni olyanformán, hogy a búza-árpa-halom tetejét megjelölte, cirkalmazta. Ez sem igazi módszer volt, mert ha a legény észrevette a "cselet", úgy a termény dézsmálása után kissé megvadítva a macskát, nekieresztette a leterített terményhalomnak, amely kellő cirkalmat rajzolt pillanatok alatt az előző jel helyett. Ki kérheti ezt számon egy macskától? Ahol a termény, ott az egér, ahol az egér, ott macska is jár. Ha úgymond "megkergette" az egeret (a termény dézsmálót), az bizony ilyen rajzolatot könnyen eredményezhetett. Aztán a gazdaasszony törhette a fejét az eredeti "cselet"-es cirkalom mintáján.

Továbbhaladva immár nyugat, északnyugat felé, Karcag-pusztá vasútállomáson közel a kisújszállási határhoz, ahogy emlékszem, mindig volt valami kis-bolt. Ott ugyan csak palackozott italt árulhattak, de nem tartott sokáig kibontani azt, ha kívülkerültek a boltajtón. Ez e bolt a környékbeli tanyák lakóinak ellátását szolgálta első sorban, de ha megszomjazott az arrajáró gyalogos, vagy szekerező ember, a bevásárlás mellett, italt is vásárolhatott. Valamikor nagyon régen a Kisújszállási út mellett (talán még a vasútforgalom megindulása előtt) állhatott az útonjárók kiszolgálására az egykori Pingyó-csárda, nyilván az egykori Pingyó-halom tövében. Ezek „hült helyét” sokáig kerestem, míg egy apám által készített határ-béli térkép igazított el. Nem egészen félúton a város és a határ között a Kövesteleki dűlőút környékén állt egykor a halom, és állhatott a Pingyó-csárda is. Nemhiába „hült hely”-ről írtam, mert apám a Kunhalmok felsorolásánál a Pingyó-halomról azt jegyezte le, hogy régen lepusztult, vagy elszántották. Nyilván a Pingyó-csárda is régen az enyészet áldozata lett. Porladnak már a csapláros és csaplárosné bizonyára régen, mert senki sem emlékezik a csárdára és még kevésbé tulajdonosára. "Elmentek" már azok a régi öregek is, akik ezen csárda emlékét szájról-szájra adták. (Egy idősebb emlékezőm, csak azt jegyezte meg, hogy ott szántogatva, tégladarabokat forgatott ki az eke, erre aztán valaki megjegyezte, hogy az egykori csárda kövei lehetnek). Annyit hallottam még, hogy közel Pingyó-csárda helyéhez ma is áll egy tanya, amely Törő Imreféle tanya volt. Ez a környék azonban köves lehetett, hiszen Kövesteleki halomról is

hallottam, és az út is kövesteleki dülőútnak nevezetik. Hasonló a helyzet, mármint, hogy régen elpusztult a Karcag, Kisújszállás, Kenderes hármashatárnál egykor állott Gugyori csárdá is. Ez a régiék emlékezetében élt, akik már maguk is „eltávoztak“ az élők sorából. Csak egy határrész őrzi az egykori csárda nevét. Itt vezetett a kenderesi út, illetve az földútként mai napig is meg van, tehát lehetett itt valamikor forgalom, voltak a környéken tanyák, nyilván valami igény is volt az útszéli csárdára. A kunhegyes út végén (Karcag-Kunhegyes határán) állott egykor az út jobboldalán a Tibuc-csárda. Ha elpusztulásának idejét nem is, de egykori gazdáját, csaplárosát egyik emlékezőm Tóth Gyula nevével jelezte, megjelölve a csaplárnét is K. E. személyében. A név ismerős, némely leszármazóját mintha ismertem volna (ezért az óvatosság a csaplárosné nevével kapcsolatban), de mára már nem találtam Karcagon leszármazót. Ahogy az idősebb emlékezőm elmondotta, az öreg házaspár már nyilván nem él, gyermekeik pedig elköltöztek, sőt van aki külföldre került közülük. Az ő megjelölése szerint az 1940-es években bonthatták le. Cs. K. K. említi egy 1996. júliusi Karcagi Hírmondóban, miszerint Erdélyi József költő ez 1930-as években, Kunhegyesről Karcagra igyekezvén, úgy az „apostolok lován”, megpihent a még működő Tibuc csárdában. A forgalom már akkor is gyér lehetett, később pedig nyilván bezárták, mivel az ilyen gyalogos vándorok is más utakat kerestek.

Tovább haladva immár s Gergely-halmon is túl, a Kunmadarasi út mellett – Karcag-Kunmadaras határán – állott egykor a Német- Juliska csárda. Ez így maradt fenn, ilyen névvel. Nyilvánvaló, hogy az egykori csaplárosnék voltak igazán az üzletvivők. A csapláros mérte az italt, de az esetleges harapnivalót, a csaplárosné készítette, arra esett igazán jól az ital. Azt is el tudom képzelni, hogy a csaplárosné szíves mosolya csábíthatta a férfinépet (ők jártak főleg az utakon). Ez azonban velejárt az üzleti étellel, ez lendítette fel a csárdát. A vendéget valamiképpen kecsgetni kellett, a forgalom érdekében. Azt ki tudja igazán, hogy ehhez a csapláros hogyan viszonyult. Az üzlet fellendítése érdekében, valószínűleg szemet hunyt a dolgok fölött. Erről a csárdáról azt hallottam, hogy a tanyaház ma is épségben meg van.

A Kunmadarasi út elég jól be volt építve csárdákkal. A város szélén állott a Szeles (csárda), amelyről Sz. N. A. szintén írt. Régen itt vásártér volt, valahol meg kellett inni az áldomást, ha jó vásárt csináltak, vagy egyszerűen megszomjazott a vásároló. A várostól, mintegy 5 km-re, a kövesút mellett állott, és áll ma is a Vadász-csárda. Erre, mint működő csárdára még én is emlékszem. Valamikor tényleg gyalog mentünk Berekfürdőbe az anyai nagynénémmel (a háború után, 1950-es években). Nyáridőben, a tűző melegben megszomjaztunk, míg a városból ideértünk. Hiszen a Kunmadarasi utat nem szegélyezte összefüggő fasor. Nem sok árnyékos helyen pihenhettünk meg. Jólesett tehát egy kis üdítő szódavíz, vagy eredeti gyümölcsből készült szörpöt meginni és a hús csárdában kicsit elidőzni. Ekkor a gyalogosan, kerékpárral és szekéren közlekedők, nem a kövesúton folytatták az utat Berekfürdőbe valamivel a Vadász-csárda előtt, az egykori Láposi tanya hátamögött egy földút vezetett egyenesen a Berekfürdőbe. Úgy rézsútosan levágva a kanyart, meg lehetett spórolni egy-két km-t, és szinte a régi fürdőbejárat elé értünk. A csárdát, amíg üzemelt, a Sántha, majd Kiss család működtette. Később az 1960-as években boltot rendeztek itt be, az itt lakók számára. Cserháton ugyanis nemcsak tanyaközpontja volt a Tsz-nek, volt itt pár házból álló lakótelep is. Ez a csárda épület meg van ugyan mai napig is, de az autóbusból ítélve (amelyen ma Berekfürdőbe közlekedünk általában), igen elhanyagolt, bozotos környezetben. Laknak benne, talán éppen a Kiss család, de már nem fordítanak sok gondot ápolt külsejére.

Meg van még ma is az egykori Tatárülésen, azaz a Kunmadarasi út mentén, a bereki letérőnél az ún. Décsei-korcsma épülete. Ma már lakó tanya rendeltetéssel. Erre az egykori kocsmára, lakótanyára akarok kitérni tulajdonképpen, ha egy kicsit "körbejártam" a határt, és néhány útmenti csárda emlékét próbáltam felidézni a hosszabbra sikerült bevezetőben.

Ugyanis az én gyermekkoromban, fiatalabb éveimben, nem mindig gyalogosan, kerékpárral vagy szekéren jutottunk ki a Berekbe. Utaztunk sokszor a Tiszafüredi kisvasút vonalán, vonattal. Akkor, a Tatársülésen (ma. Bereki megálló) lehuppanva a vonatról, éppen a Décsei kocsmá hátamögött, vagy előtt, innen gyalogosan tettük meg a két km-es utat be a Berekfürdőbe. Sőt vissza is ilyenformán jöttünk a vonathoz. Az 1953-es években, mint fiatal leányok szerettünk Berekbe járni fürödni, és este kint maradtunk táncolni is. A kis cukrászdában szalonzene (egy zongora, dob) szólt. Volt azonban régebben ott egy kis vendéglő (talán, ahol most az orvosi rendelő parkja terül el), remek cigányzenekarral. A kunhegyesi Burai Zsiga és zenekara húzták annak idején itt a talpalávalót. Az ő kedvükért, a magunk szórakozását keresve, elmúlattuk itt az időt éjfél feléig. Az akkori közbiztonság mellett nyugodtan kísértünk a bereki megállóig, ahol éjfél tájban jött a csühögő kisvonat Tiszafüred felől (hozta a Budapestre utazó munkásokat, különösen vasárnap éjjel, Karcagra, akik innen utaztak tovább). Főleg hétvégeken, szombat esténként engedhettünk meg magunknak ilyen kikapcsolódást, még úgy is, hogy csupán délután utaztunk ki, többen miatt. Ezen a kis vonaton azonban még kosaras italárúsítás sem volt. Aki megszomjazott annakidején, leszállva a vonatról, betérhetett a Décsei korcsmába, amíg az létezett, mint italkimérés. Nem volt ott nagy tanyaház, de emlékszem, a lakás előtt hangulatos virágos kert volt elkerítve. Az apró és lábasjóságok a tanyaudvaron szétszóródva csipegettek, legelésztek. Kisebb nagyobb ólak, széna- szalma-kazlak voltak rendezetten. Fák, sőt kert is volt körülötte, főleg a tanya hátamögött. Takaros tanyasi lakás volt, akár egy városi háznak is beillett volna. Sokáig nem gondolkodtam rajta, miért nevezik azt ott Décsei korcsmának. Kié volt, ki lakja, és ha már nem kocsmá, hova lett a tulajdonosa ?

Mint a dolgozatom jellegében idéztem az egykori nótából: „Hová tűnt el a csaplárné. . . (folytatva) kökényszemű lánya”? (Zsabka K.- László Imre: ütött-kopott öreg csárda c.). Írtam már, mennyi nóta, népdal foglalkozik a régi csárdák életével, főleg a csaplárnékről, de szól ám a nóta – nem véletlen – a csapláros vagy csaplárné lányáról is, hiszen a réti emberek, futó betyárok nem jártak (vagy csak ritkán) a városba „udvarolni”.

Egyszer aztán összehozott a sorsom H. J.-né D. Marikával – már elárulhatom, nagymamakorú – aki szinte sírva panaszkolta el, hogy az ő szüleié, és a családé volt az a korcsma (egy leánytestvére is él még), odaköti őt sok-sok fiatalkori emléke. Ám szomorú véget ért a tulajdonlás. Elhaltak már a tanyaházat építő, a korcsmát létrehozó, és felvirágoztató szülők. Az ő áldozatos fiatal éveinek emléke a múlté. Elmondotta, mennyi megpróbáltatáson ment keresztül a család, főleg édesapja D. Lőrinc, aki annak idején nagy áldozatok árán létrehozta, megálmodta azt a takaros kis tanyaházat. .Egyszer kért is szerényen, hogy írjak annak a korcsmának a sorsáról. Valahogy úgy találtam akkor, hogy egy újságcikkbe nem férne bele az egész történet. Húzódoztam is tőle, hogy nő létemre kocsmáról írjak, éppen a mai világban, amikor a annyi kocsmá, italkimérés, lerakat van a városban. Olyan is, amelyik a csárda nevet viseli (Csikós csárda, Vadvirág- Autócsárda, stb.) Rossz íze lett a kocsmá szónak, az italozás pedig egyenesen elborzasztó a mai elszegényedő világunkban. Hiszen a mai italozások családokat tesznek tönkre. Hadat üzent ellene (?) a kormány és támadja minden jóérzésű ember. Ám ez véletlenül sem töri le a kedvét az italkimérések megnyitóinak.

Aztán hosszabban beszélgetve H. J.-néval, rájöttem, hogy ezek a régi korcsmák nem egészen ilyen rendeltetéssel jöttek létre (mármint, hogy pár év alatt busás hasznot hozzanak), mint manapság. Más volt a kultúrájuk, légkörük, hosszabb távra, épültek, egy egész nemzedék megélhetését biztosítandó. Ez azonban szomorú életutat jelentett az 1950-es években szinte az egész családnak, de főleg az alapító szülők. Ők már ugyan nyugszanak a sírjukban, de a túlélő leszármazóknak még fáj a sorsuk. Így is emlékeznek, szomorúan. Leírom tehát, amint H. J.-né D. Marika elsorolta szülei küzdelmes, dolgos életét, a maga munkában telt fiatalságát. Tehát az emlék fájóan szép számára. Talán egy darabka múlt ez is a régi tanyavilágról, a régi paraszti életről, szórakozásról, amikor még



TV semmiképpen, de rádió is ritkaságszámba ment. A sok és nehéz munka mellett azonban szórakozni is akartak néha az emberek. Így múltunk egy darabja- Történelem kicsiben, amelyre esetleg kíváncsiak néhányan. Így helye lehet a Nagykunságunk múltja c. pályázaton, ha nem is legfontosabb témáról szól és nem is oly nagy horderejű történet.

Décsei Lőrinc (aki 1906-ban született) árendás (tehát földnélküli földműves) volt a karcagi határban. Lova, szekere volt, és járta a nagy kiterjedésű karcagi határt, ha megélhetését biztosítani akarta magának és családjának. 1940-ben megvette ott a bereki befordulónál azt az 1200 négyszögöl telket Décsei József nagybátyjától. Nyilván számot vetett a hely lehetőségeivel ott a Kunmadarasi, és a Berekfürdőbe vezető kisút mellett. A család segítségével tanyát épített oda. Azt úgy alakította ki, hogy ott italmérésre is lehetőség legyen, ami a négytagú családnak a megélhetését biztosítja. Italmérési engedélyt kért és kapott, így 1942-től italkimérést folytatott családja segítségével. 1947-ig, férjhezmeneteléig H. J.-né is ott dolgozott. (Húga 10 évvel fiatalabb lévén, talán nem sokat tudott segíteni, de itt együtt volt a család). Besegített több más rokon is. Mindenkinek meg volt a feladata saját erejéhez mérten. Ez e kunsági életforma azért látszott zártnak, mert a család együttes erejével próbálták megélhetést biztosítani a családtagoknak. Azért is törekedett erre D.L., mivel lányai voltak, sőt fiatalok, akiket nem vihetett magával szerte a Karcagi nagy határba. Itt az italkimérésben, a családi hangulatú, jó vendéglátást tűzték ki célul. Sok munkával járt ez, hiszen a környező tanyavilág kis- és középparasztjai, átutazó vendégek, de főleg törzsvendégek részére kívántak családi hangulatú szórakozást biztosítani. Mindent megtenni a vendégek jó kiszolgálásáért. A háziasszony, a leányok (főleg idősebb leánya) segítségével főzött, egytál ételleket készített a vendégek kívánsága szerint, sokszor még este 10 óra után is. Ezért ott a tanya körül apró szárnyasok, kisebb állatok voltak a frissen készülő ételekhez (csirkepörkölt és más ételek). hogy az ne csak ívó legyen csupán. Vendéglátó hely, ahol egy vacsora után szívesen elidőzik (így iszogat is) a vendég, Biliárd asztalt is beszerzett a tulajdonos. Volt természetesen mindenféle ital. A rövid italt főleg Tiszaföldvárról, a bort a Mátraaljáról hozták. Még H. J.-né is volt édesapjával pl. Feldebrőn borért. Tartottak 2-5 tehenet is. Akkoriban épült a kunmadarasi repülőtér, ahol budapesti diákok is dolgoztak nyaranta. Azok némelyike akkor és ott látott először tehenet, és tejért is szívesen jártak oda. Jól számított tehát D. L., amikor ide korcsmát tervezett, és egész családját befogva, mindent megtett a vendégekért.

Fellendült a forgalom. A szekeresek fogatostól beálltak a tanyapallagra (udvarra). A lovak ott elszénáztak, esetleg legelésztek. A háborús állapotok ellenére volt forgalom a Madarasi úton és a Berekfürdő felé. Hétféteken egy jó vacsora után, a jó bor mellett elidőztek, beszélgettek, nótáztak, biliárdoztak az emberek. Jól érezték magukat. Nem csináltak sportot az ivásból. Nem az elfogyasztott ital mennyisége, a társas együttlét volt a fontos, az irányadó. P1. a berekfürdői \_ Üveggyár igazgatója, Veress tanár úr (Veress Zoltán) is kigyalogolt nem egy este a társaság kedvéért. Nem a politizálás volt a fő téma. Azok a parasztemberek a termés kilátásait, eredményeit, talán a Berekfürdő fejlődését beszéltek meg. A tanyaház ugyanis a külső szobában berendezett ivóból, előszobából és a belső lakószobából állott. Konyha az alsókonyhában volt (az épület folytatásában) de volt pince is az italféleség tárolására, ahol nyáron is hús volt az ital. Volt minden más helyiség, ami a gazdasághoz szükséges volt, és egyúttal a vendéglátást is szolgáló állattartást is lehetővé tette. Elég jó forgalom volt, de kellett a pénz. Pótolni a telek árára, a tanya építésére fordított költségeket, a család megélhetőségét is biztosítandó. Gyűjteni kellett a lányok staffirozására, taníttatására. A forgalom növelése érdekében, és mert igény volt rá, nagyobb társas összejövetelek, bankettok is voltak. Nagyobb ünnepeken, de úgy háromhavonként a vendégek (törzsközönség) is szorgalmazta. A bankettokra rendszerint birkát vágtak, amelyben id. Décsei József is segített. A zenét ilyenkor rendszerint a kunhegyesi Bari Elemér és zenekara szolgáltatta. A bankettokra nemcsak a környékbeli tanyákról, Berekfürdőből, Karcagról, és a közeli helységekből is sokan jöttek. Volt, hogy 120 vendég is összejött, főleg jó időben (nyáron), a jó vacsora után nótáztak, táncoltak. Volt, hogy a

belső szobából ki kellett pakolni, vagy nyáron az udvaron mulattak az emberek. Jöttek szekérral, féderes kocsival, (hintóval nemigen), autóra nem emlékszem ebben az időben. A nagy népszerűség mellett ez jól jövedelmező rendezvénynek bizonyult (a társas összejövetel).

Csakhogy a vagyongyűjtés nem volt eredményes. Előbb 1944-45-ben az infláció elvitte a pénzt (megsemmisült). Az eddigi vagyonkából alig maradt. Amikor kicsit ismét jobban alakult az anyagi helyzet, 1952-ben pedig osztályidegennek, kizsákmányolónak, kuláknak nyilvánították az apámat – mondja H. J.-né. Emiatt kilapolták, egyenesen kidobták a családot a tanyaházból. Fedél nélkül maradtak. Előbb Karcagon a nagymamához költöztek. Megelőzően többszöri felszólításra az italkiméresi engedélyt bevont. Majd lovat, szekeret szerzett az apám, és Kunmadarason a repülőtéren dolgozott. Ekkor Kunmadarasra, albérletbe költözött a család. Ott is üldözötté váltak. Apámat megverték, majd deportálták a családot a Hortobágyra. Nagyon nehezen heverte ki a család a sok meghurcoltatást – mondja H. J.-né.

A tanya épségben megmaradt. Államosították, majd e Tsz tulajdonába került, amely potom pénzért (2000 v. 4000 Ft-ért) eladta. Mai napig is laknak benne. Sz. Nagy család. Kárpótlást sem kaptunk, csak a kis földért, a tanyáért nem. A mai napig is fáj, hiszen méltánytalanul hurcolták meg a családot – szerintem (H. J.-né mondja). Én már akkor férjhez mentem, de én és a fiatalabb húgom is sokat dolgoztunk, hiszen egyáltalán nem volt kizsákmányoló az apám. Nem alkalmazott idegen segítséget. A család összefogásával próbált tisztességesen megélni. A szülők még a kárpótlást sem érték meg. 1984-ben apám, 1986-ban édesanyám is meghalt. A húgom végül egészségügyi pályára került. Az én emlékezetem szerint az apám minden előírást betartott annakidején. Hetente ellenőrizték a korcsmát a fináncok, tisztiorvosi ellenőrzés is volt. Tehát végtelenül tudom az apámat – mondja H. J.-né.

A csaplárné „kökényszemű lánya“-i élnek (ha barna, ha két szeműek), és szeretnének valami kárpótlást a sérelmekért.

Ezt a szomorúan végződő történetet is ezért kívántam részletezni, mert akármerre járok a városban, rengeteg kocsmát, italkimérést látok. Nem fér a fejembe, hogy az én apámat miért nyilvánították kizsákmányolónak, miért hurcolták meg. Bár van lakásom a városban, azt a tanyát nem felejttem. Nekünk a dolgozó fiatal életünket jelentette. Ám ahogy ez lenni szokott, „a megszépítő messzeségből” már feledjük a fáradtságot. Nostalgikus vágyal gondolok a régi fiatalságomra. Az a kulturált körülmények között biztosított tanyai szórakozás nem tölt el rossz élményekkel, és semmiképpen sem a gyors meggazdagodás érdekében, reményében jött létre. Ennyi, amit H. J.-né D. Marika rendelkezésemre bocsátott. Annyiban értem nosztalgiáját, mintahogy szinte mindnyájan érezzük ezt már néhány évtizeddel a hátunk mögött. S egyre többek számára már csak emlék a szülői ház, a szülői szeretet, ennyi év után.

Pedig a régi csárdák élete korántsem volt olyan virágzó, s ha volt is, rövid ideig. Erről szól a nóták sora: Kondorosi csárda mellett, Ragyás csárda, Horgosi csárda nem éppen rózsás életéről tudósítanak a régi dalok. Mintahogy Petőfi Sándor is írja, a már idézett versében:

„Kívül-belül szomorú csárda ez  
A Kutyakaparó,  
Éhen-szomjan szokott itt maradni  
A jámbor utazó.  
Mert eledelt nem kap, és hogyha csak  
Rápillant borára,  
Megátkozza Noét, hogy szőlőt is  
vett be a bárkába.”

Valahogy ilyen ez a régi csárda-világ, a régi kocsmák élete. Volt bizony munka, és ha a forgalom más irányba terelődött, tönkre mentek gazdáikkal együtt a csárdák is. Nosztalgizunk, ám lehet, hogy nem kérnénk abból az életből. A mai csárdák, kocsmák életét pedig kevésbé ismerem és jórészt kívülről, ha erre járok. Mások már az ivási szokások, más a kultúrája a szórakozásnak, ha van egyáltalán.

A csárdák közül talán a műemlékké nyilvánított, és több esetben szépen felújított Morgó csárdában voltam néhányszor, mintahogy most is, nemrég. Arra jártam és kíváncsi voltam, hogyan néz ki ma még. Az 1970-es években korhűen próbálták helyreállítani és berendezni. Aztán hallottam, hogy a sok népművészeti tárgy, a nehéz faragott asztalok, a kemence, a rongypokróccal díszített kemence padka, megviselődött. Talán ezért tértem be, arra járva, egy csendes vasárnap délután, hogy annyi változó bérlő, hogyan tudta újra berendezni. Meglepődve tapasztaltam, hogy most is igen szépen berendezett. Már nem a keményfa székek, puha párnázott padok vannak. Kicsit átrendezték, a kármentő a kemence mellé került. Van ott nem egészen csárdába illő egy-két darab is, de az a fiatalok becsalogatását szolgálja. Ezzel együtt sem nagy a forgalom. Mint II. osztályú hely, elég drága, és a régimódi törzsközönség már nem tudja megfizetni, a csak italozni kívánó vendég pedig nem áldoz rá. Hiszen nem érdekli a berendezés, a műemlékjelleg.

Mindezen túl szabad legyen néhány csárdabeli emlékemet felidézni, régebbi időből.

A Morgó-csárda életéhez két személyes élményemet kívánom hozzáfűzni. Amikor feljavítva, rendbehozva, berendezték az 1970-es években, talán két érettségi találkozókat is itt rendezték meg. Már mint az esti vacsoravendégség és beszélgetés folyt itt. Az első élmény- azért emlékezetes, talán 1975-ből, mert vacsora után, régvolt osztályfőnökünk, Kitty-néni az egykori diáktársunkkal (V.J., azaz Veres János pécsi tanár), akkor már tanártársa volt Kittikének, csodálatos rezgős csárdást jártak el együtt. A zenészek felcsillanó szemmel, frissen húzták a talpalávalót. Mi többiek, még akik táncoltak is, félreálltunk, vagy a kemencepadkán ülve figyeltük a szép, szabatos csárdást. Soha többé nem láttam volt osztályfőnökünket így táncolni, mulatni. (Meg is halt már régen.) Végül is „csárdást” jártak, ami tulajdonképpen innen, és más csárdából indult el, és hódította meg a báltermekeket. Állandó műsora volt az egykori táncos összejöveteleknek. Most tehát ott láttuk viszont ezt a táncot, ahonnan indult, milyen nehéz szépen járni azt a „kettőt jobbra – kettőt balra” táncot.

Egy másik érettségi találkozó vacsoráján, vagy vacsora után, mint egykori aktív énekkarosok, felelevenítettük nemcsak Kodály, Bárdos Lajos énekkari darabjait. (Vezényelni mindig kész volt fehérhajú F. Laci diáktársunk.)

Egyszer ám ezen régi A. Hacsaturján Sztálin-kantátája is sorra került (úgy a többi között). Az a bizonyos Teki hegy . . . (tulajdonképpen: Te, ki hegynél is hatalmasabb vagy . . . – így kezdődik). Nagy hangerővel, dinamikusan kellett kezdeni, előadni, így mosódott össze „teki hegyé”. Amikor az egyik diáktárs. Aki akkor már magasrangú rendőrtiszt volt (Dr. P. T.), kétségbeesve pissegett le minket, nem kis fáradsággal. Az egykori alkalmi kórus már vacsorán, első koccintáson is túl volt. Teljes lendülettel énekelt tovább. Szegény Dr. P. T. még a csárdát is körülszaladta ijedtében, hogy ki hallgathatta esetleg kívül a csárda falain. (Ott ugyanis lehettek kívülállóak, akik egy-két pohár borra, sörre álldogáltak meg.) Mai napig sem tudom, mikor tilthatták be a Sztálin kantátát. Mi úgy nosztalgiaiból, minden mellékgondolat nélkül kerítettük sorra, hiszen diákéveink verejtékes emlékei közé tartozott. (Sok félhanggal megtűzdelve, emlékezetes darab volt.) Horváth Kiss László, egykori karnagyunk, sok gyakorlással tanította be, sokszor leintve a „teki hegyezést”. Egykori földrajz tanárunk is sokat hallhatta, és nem tudta megállni, megkérdezte (egyik fiú diáktársat): „Aztán fiam, tudod-e, hol van az a Teki-hegy?”

Mindezt azért bátorkodom ide leírni, hogy több évszázados fennállása alatt mi minden nem történt egy ilyen patinás csárdában, mi mindent hallottak öreg falai, ha ilyen ritka vendég, mint magam is, két ilyen szélsőséget ért meg. Ez is legalább húsz-huszonöt éve volt már.

Ezért tértem be nemrég, hogy vajon milyen most az élet ott. Valamikor az első felújítás után büszkén mutogattuk a városba tévedő, messze földről ideérkező vendégnek. Láttam, hogy öreg nagyapákat is elvezettek ide, körülnézni. Csak úgy vasárnap, vagy egy csendes hétköznap délután.

Egy másik csárdához is fűződik egy családi vonatkozású élményem. Talán a humor kedvéért idézhetem. Az 1960-as évek végén, a Dunántúlról itthon nyaraló, 12 éves kis unokát kísértük el apámmal világot látni, megnézni a „nagy sömmit”, ahol akkor éppen látvány is volt. A hortobágyi lovasnapokra igyekeztünk, vonattal, autóbusszal. A mátai lovaspálya szélén végül jócskán felforrunk a napon, hiszen árnyék sehol nem volt. Bármennyire látványos volt a csikós bemutató és a műsor, nem annyira enni, mint inni kívántunk valami hűvös helyen, és pihenni ülve, nem úgy, mint a pálya szélén kuporogva. Rávettük apámat (a Papát), aki nem volt kocsmajáró ember, hogy nézzük meg a Nagy-csárdát belülről is. Látvány, és egyúttal hűvösebb üdítő és italféleség is felfért, hiszen a pálya szélén a langyos sör nekünk „lányoknak” nem kellett. Be is mentünk a Nagycsárdába, ahol éppen Burai Zsiga és zenekara játszott (már a Berekfürdőből ismertem). Amint beléptünk, Burai Zs. Előlépve belevágott a hegedű húrjaiba, frissen húzta a következő nótát. Az én édesapám megállt, és kicsit meghatódva, mosolyogva jegyezte meg: „megismertek!” A kis unoka talán rá is kérdezett ilyenformán: „honnan ismertek meg, Papám?”. Mire én finoman oldalba löktem: „Hagyd a Papát, Katika!”. No, ezt azóta is emlegetjük a mára már három gyermek anyjává „serdült” egykori kis unokával, mármint, hogy a Papát megismerték. (A Papa már alussza örök álmát.) Ott, és akkor valóban úgy illett, hogy a Papát, mint férfiembert, ismerjék a zenészek. Semmiképpen minket „hölgyeket”. Magam sem vállaltam volna fel, hiszen nem nagy dicsőség az egy nőnek, hát még a 12 éves unokának.

Én valóban ismertem a népes, és tehetséges Burai zenész-családot. Igazi zenész nemzedék volt. Olyannyira, hogy Karcagon is felléptek a Kultúrpalotában, kísérőként, és önálló zenedarabokkal. Id. Burai Zsiga mint nótaszerző is bemutatkozott. Rá is kérdeztem akkor ott a csárdában, hogy él-e még az apja? (id. Burai Zs.) Akkor még élt, sőt ki tudja, ők is hova kerültek, netán szétszóródtak azóta. Hányadik Burai Zsiga nyüvi azóta a vonót, és vajon hol? Néhány éve rádióműsort hallottam a hortobágyi Nagy-csárdából. Legfeljebb egy-két zenész van ott. Buraiakról nem hallottam.

Ez a nevezetes élmény számomra, hogy a Papát „megismerték”. (Nem hiszem, hogy húzatta volna a csárdában egyszer is, legfeljebb, ha a karcagi itt lakásuk alkalmával találkozhatott velük, valamelyik államosított házban.) Csupán úgy ebédutáni pauza volt, amikor a bentlévő, jórészt férfi vendégek már pilledtek, a többiek a lovasbemutatót nézték. Feltűnő volt tehát a Papa, két szalmakalapos hölgygel (a nap ellen szolgált a szalmakalap, a kis unokáé pedig széles piros-masnis volt), egyrészt, másrészt pedig a vendéget fogadni illett, akár ismerős volt, akár nem, amikor nem is volt nagy tolongás a csárdában. Egyszerűen erről szól a történet.

Csárdabeli történetimnek itt végére értem, illetve úgy találom elég ennyi, ebből a témából. A sok csárdabeli és csárdáról szóló nótát, népdalt pedig, amelyek közszájon forognak, feleslegesnek tartottam ideírni (csak néhányat sem), ha már eredeti népdalokat nem tudok idézni, mint pl. Dr. Szűcs Sándor a már említett könyvében.

Bár nemsok eredményt hozott a régi csárdák történetének kutatása. Az embereknek egészen más a gondja, mint fiatalkori emlékeik idézése. Illetve volt, aki egy-egy mondattal segítségemre volt, így végül rábírt engem H. J.-né, hogy kicsit utánaeredjek némely régi és újabb csárda történetének, felidézve a magam fiatalkori egy-két emlékét. Ezzel együtt ajánlom dolgozatomat elfogadásra. Vannak azért akik ma is érdeklődnek, sőt megújulni látszik a régi dalok, nóták után is érdeklődés. Sőt nem kevés tehetséges művelője van városunkban a magyarnóta éneklésnek. A tehetséges Márkus Ica, és Karcagi Nagy Zoltán, a „pacsirtának” becézett Kovács Marika már külföldön is sok sikert értek el. Csak ma már

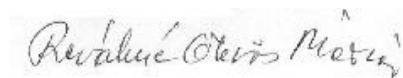
valóban mások a szokások. Nem a csárdákban énekelnek, inkább színpadon, szabadtéren, ahol szárnyal a hang. (Berekfürdőben nyaranta partik vannak), és nem csupán magyarnótákat dalolnak. Operett dalokat, megzenésített verseket adnak elő. Márkus Ica, Karcagi Nagy Zoltán, Kovács Marika már sok fiatal tehetséges nótáénekest tanít, vagy felkarol, és partnerként választ műsorához. Ha azt írtam, hogy a mulatozási szokásoknak talán nincs is kultúrája. Annyiban igaz, hogy nincs a kocsmákban. Ott már nincsenek zenészek, vagy alig. Kolostyák Gyula, Mondzinger Ferenc, Olajos János alig tudnak kíséző zenészt, különösen zenekart fogadni. Barkóczi Zoltán (jeles zenész család leszármazója), játszik még a volt Kunsági Étteremben, aki akusztikus zongorán és szintetizátorral szolgáltat zenét, és olykor kíséri egy-egy műsorban a fellépő énekeseket. (Digital-pianó = elektromos zongora, ahogy ő mondta.)

Semmiképpen sem feledhetem ki Dr. Fazekas Mihályt muzeológus-tanár által vezetett Pacsirta-citera-zenekart, amely már sok szép minősítést ért el, népzenei találkozók. Sok városi rendezvényen is ott vannak. Hirtelen nem is tudom felsorolni a jeles tehetséges zenészeinket, énekeseket. (Elnézést kérek, ha valakit kihagytam a felsorolásomból). Én csak ritkán hallhatom őket, egy-egy nyugdíjas rendezvényen, vagy nagyobb nyári rendezvényen (aug. 20.), ha eljutok odáig.

"Tehát mások a szórakozási szokások.

Ezzel ténylegesen lezárom ezt a számomra, és alkalmanként kellemes témát. Alkalmanként, mert egy népes család tagja voltam, de mára már hol van ez a bizonyos népes család?! Az emlékezés tehát számomra is szomorú, és nem is mindig van kedvem emlékezni magamnak sem.

K a r c a g , 1997. január -június hó.



(Revákne Ökrös Mária)  
Karcag, hold u. 1.sz. alatti lakos  
nyugdíjas bír. főea., irodaig.

Megköszönöm:

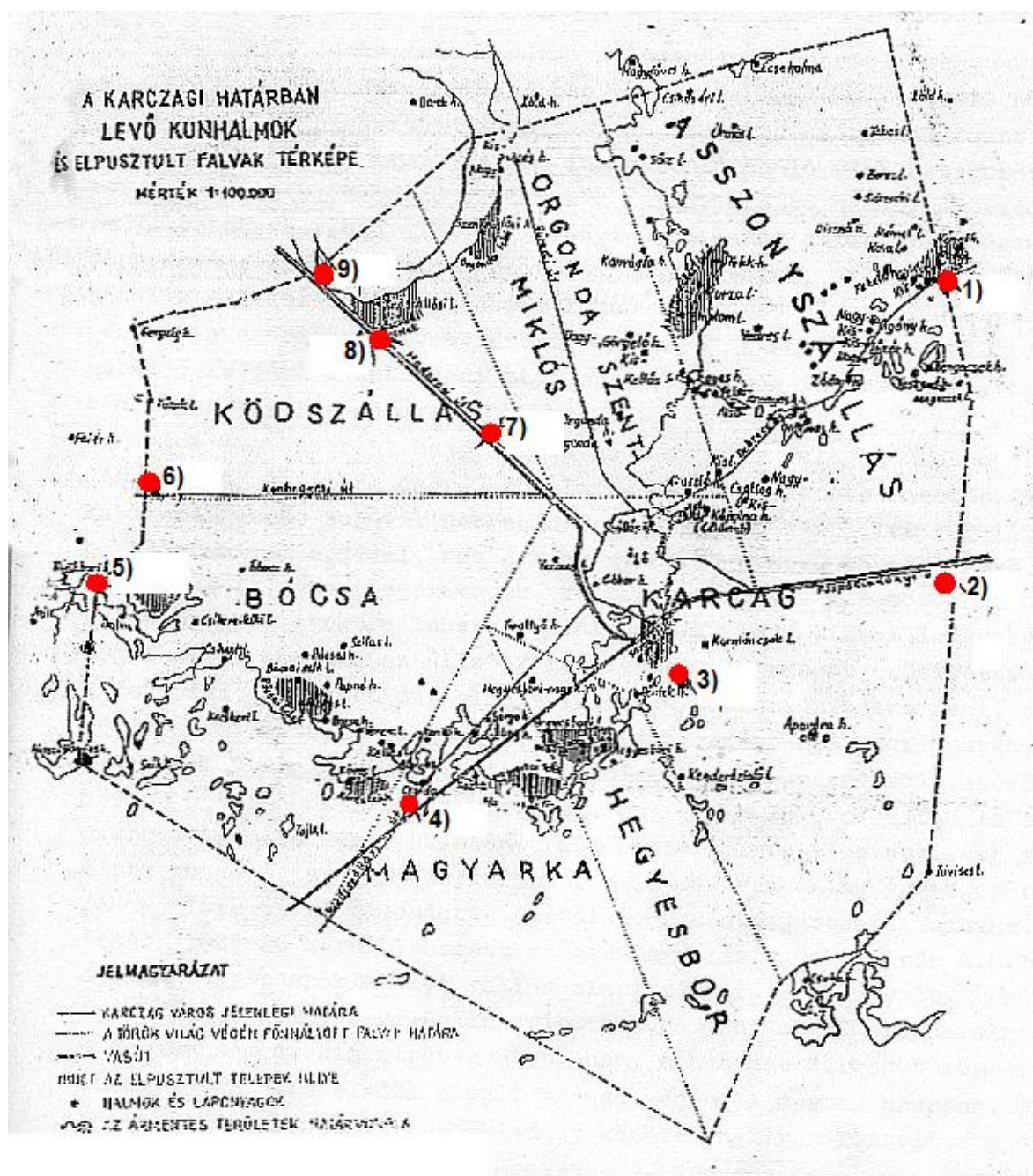
Hartyányi Jánosné Décsei Marikának, hogy közreadta szülei küzdelmes életének egy részletét, a saját fiatalkori emlényeivel. Ezzel végre rábírt és ráhangolt engem is a témára, a magam emlékeinek idézésére.

Perge Józsefné Cs. Erzsébet nagynénémnek,

Csombordi János névrokonomnak,

Györfi Sándor szobrászművésznek,

Mészáros András, Király M. és mindenki másnak, akik akár egy-egy mondattal emlékezni segítettek, pontosították a régi eseményeket.



További magyarázat:

- 1) Ágota csárda
- 2) Lengyel Balázs csapszéke
- 3) Mezítlábas csárda
- 4) Pingyó csárda
- 5) Gugyori csárda
- 6) Tibuc csárda
- 7) Vadász csárda
- 8) Décei csárda
- 9) Németh Juliska csárda